

Duafe, kammen van de Akan

Kammen van de Akan (*duafe*) zijn ruim vertegenwoordigd in mijn verzameling. De eerste kocht ik in 1980 van een handelaar die ik aantrof bij het missieziekenhuis in Ghana waar ik destijds als tropenarts werkte. Hij zat al een hele dag voor de poli en gaf aan pas te kunnen vertrekken als hij iets verkocht had. Zo begon het verzamelen, alhoewel ik dat toen nog niet wist.

Na enkele maanden zat de goede man er weer. Nu met als reden: U bent toch geïnteresseerd in kammen? Voor f25,- verwierf ik mijn tweede kam. Na drie jaar tropenarts te zijn geweest ging ik terug naar Nederland met dertig kammen. Bijzondere verzamelmobjecten inmiddels, maar vooral gekoppeld aan vele herinneringen in Ghana. In 1602 beschreef Pieter de Marees al verschillende haarstijlen, die hij aan de westkust van Afrika aantrof. Diverse auteurs zijn in de afgelopen drie eeuwen in zijn voetspoor getreden met als conclusie dat kapsels een belangrijk facet zijn van de Afrikaanse cultuur. Ze kunnen verwijzen naar de stam waartoe iemand behoort of de status binnen een gemeenschap. In het verlengde van kapsels staat de haarverzorging. Kammen zijn al begin 17e eeuw beschreven.

Van hout

De Akan-kammen zijn gemaakt van het gelige, vrij zachte *wawa* (*Triplochiton scleroxylon*) of het hardere *odum* (*Milicia regia/excelsa*), zelden van bot of ivoor. Ze kunnen een bijproduct zijn, bv. van overblijvend hout na het snijden van een Ashanti zetel en variëren in grootte. Na de puberteit hebben alle vrou-

wen een of meer kammen. Het zijn gebruiksartikelen die geen rol spelen bij rituelen. Snijders van kammen hebben geen bijzondere status.

Geschenken

Kammen zijn meestal een geschenk bij belangrijke gebeurtenissen zoals initiatie, huwelijk, geboorte, een kerkelijke of traditionele ceremonie. De gever van de kam kan de vader, echtgenoot of vriend zijn. Het geven van een kam kan ook uitdrukking zijn van affectie, bv. een zoon die een kam geeft aan zijn moeder. Op die manier kan een kam ook een middel zijn om in contact te komen met een vrouw. Aantrekkelijk gevonden vrouwen kunnen veel kammen in hun bezit hebben. Het komt zelden voor dat vrouwen zelf opdracht geven tot het snijden van een kam. Een uitzonderingspositie nemen de kammen voor vrouwen met een hoge status in, bv. de koninginmoeder. Voor het vervaardigen van een kam voor haar komen alleen bijzonder houtsnijders in aanmerking. Deze hebben een hoge status en snijden in opdracht van de koninklijke familie. Zelf selecteren zij het hout en voor het snijden van de kam vindt een ritueel plaats waarbij een kip wordt

geofferd. In de kam is het symbool van de mannelijke lijn van de gemeenschap (*ntoro*), meestal een dierfiguur, verwerkt. Soms zijn ze met goudverf verfraagd.

De Akan zijn een volk van symbolen en spreuken die overal binnen de cultuur te vinden zijn: textiel, goudgewichtjes, zetels, altaren, potten, kammen, etc. Op de foto op de achtercover zien we een tafereel waarbij twee vrouwen elkaars handen vasthouden en een kom dragen. Hiermee verwijst de snijder naar de familieband (we eten uit dezelfde kom) die een belangrijke rol speelt binnen de Ghanese samenleving. Tussen dit tafereel en de tanden van de kam zijn, zoals gebruikelijk is, geometrische patronen gesneden. De hals van beide vrouwen vertoont een aantal ringen als teken van welstand, vergelijkbaar met de Akuaba-beeldjes (afb. 2). Hoewel redelijk lang en vaak gebruikt, gezien de patine en slijtage, is de kam in goede staat. Uitzonderlijk is dit niet, aangezien vrouwen kammen als zeer waardevol beschouwen.

wimlevens@yahoo.com

Literatuur

- Antiri, J.A. (1974). Akan Combs. In: *African arts*, vol. 8, no. 1
- Biebuyck, B. & Abbeele, N. van den (1984). *The power of head-dresses*. Brussels: Tendi
- Sieber, R. & Herreman, F. (2000). *Hair in African art and culture*. München, The Museum for African Art/Prestel Verlag
- Cole, H. & Ross, D.H. (1977). *The arts of Ghana*. Los Angeles: Museum of Cultural History/University of California

Duafe,
kammen
van de Akan

